

1. УВОД

1.1 Уводне напомене о значају права конкуренције

Право конкуренције од самог почетка европских интеграција средином двадесетог века представља једну од централних грана права Европских заједница и касније права Европске уније (тзв. комунитарног права). Разлог за ово је са једне стране у самој природи европских интеграција, а са друге у предмету регулисања права конкуренције. Процес европских интеграција је од свог зачетка конципиран пре свега као процес европске економске интеграције, са идејом да ће економска интеграција западноевропских држава и стварање заједничког европског тржишта, економске и монетарне уније поставити неопходне темеље будућих политичких интеграција. С друге стране успостављање заједничког европског тржишта и његово успешно функционисање претпостављало је постојање кохерентног система правних правила која би регулисала ефикасно функционисање тог тржишта кроз фер утакмицу учесника на тржишту и која би обезбедила ефикасну алокацију економских ресурса и максималну могућу корист за потрошаче као крајње кориснике произведених роба и пружених услуга. Циљ права конкуренције јесте да омогући ефикасно функционисање тржишта кроз спречавање тзв. неконкурентних (рестриktivних) понашања учесника на тржишту (предузећа) којима би се пореметило функционисање тржишта и ефикасна алокација ресурса на штету потрошача. Стварањем услова за ефективну конкуренцију на тржишту, омогућава се и стимулише производна ефикасност предузећа, стимулишу иновације и унапређења на тржишту, као и ефикасна алокација ресурса.¹

Основна правила комунитарног права конкуренције се налазе у члановима 81. до 89. Уговора о оснивању Европске заједнице (“Уговор о оснивању ЕЗ”).²

¹ Whish, *Competition Law*, London, Butterworths 2003, стр. 2.

² Уговор о оснивању Европске (економске) заједнице (тзв. Римски уговор) је закључен у Риму 25. марта 1957. године између шест иницијалних држава чланица Европске економске заједнице – Француске, Немачке, Италије, Холандије, Белгије и Луксембурга. Након тога овом уговору су приступиле и остале државе које су данас чланице Европске уније, а сам текст овог уговора је мењан неколико пута: Јединственим европским актом из 1986. године, Уговором о Европској унији

Притом, потребно је имати у виду да је чланом 2. Лисабонског уговора, који је ступио на снагу 1. децембра 2009. године, промењен назив Уговора о оснивању ЕЗ у Уговор о функционисању Европске уније и додате су одређене одредбе у тај уговор тако да су бивши чланови 81.-89. Уговора о оснивању ЕЗ постали чланови 101.-109. Уговора о функционисању ЕУ.³ Ипак, осим у погледу ренумерације, Лисабонским уговором одредбе о злоупотреби доминантног положаја на тржишту (као и о заштити конкуренције уопште) из Уговора о оснивању ЕЗ нису мењане. С обзиром да је целокупна досадашња пракса Европске Комисије и комунитарних судова заснована на нумерацији чланова из Уговора о оснивању ЕЗ, у овом раду је, ради једноставнијег и прегледнијег излагања, задржана нумерација чланова из Уговора о оснивању ЕЗ према којој су одредбе о заштити конкуренције садржане у члановима 81. до 89. тог Уговора. Ипак, свако упућивање на чланове 81.-89. Уговора о оснивању ЕЗ у овом раду треба разумети као упућивање на одговарајући члан из Уговора о функционисању ЕУ.

Ова правила иако садржана у свега девет чланова Уговора о оснивању ЕЗ представљају основу веома сложеног система заштите конкуренције, који кроз комплексно секундарно законодавство органа Европских заједница (тј. уредби, упутстава, одлука, обавештења и мишљења) и обилну праксу комунитарних судова (Европског суда правде и Првостепеног суда) тежи остварењу описаних циљева. Поменути чланови Уговора о оснивању ЕЗ и на њима засновано секундарно законодавство органа Европских заједница и релевантна судска пракса комунитарних судова данас творе право конкуренције Европске уније (комунитарно право конкуренције), које обухвата три главне области заштите конкуренције: (1) рестриктивне споразуме између учесника на тржишту, (2) злоупотребу доминантног положаја на тржишту, и (3) контролу концентracија на тржишту.

У Републици Србији је са процесом напуштања концепта контролисане привреде и планске производње и размене и постепеним преласком на систем

из 1992. године, Уговором из Амстердама из 1999. године, Уговором из Нице из 2003. године, и коначно Лисабонским уговором из 2009. године.

тржишне економије право конкуренције (изнова) почело да се развија и заузима своје место у правном систему. Деведесетих година прошлог века формално-правна заштита конкуренције у нашој земљи била је присутна кроз одредбе члана 64. став 3. старог Устава Републике Србије и општу одредбу члана 14. Закона о облигационим односима⁴ о забрани стварања и искоришћавања монополског положаја, као и кроз одредбе Антимонополског закона Савезне Републике Југославије⁵. Ипак, држава суочена са бројним спољним и унутрашњим политичким тешкоћама, чини се да није имала довољно капацитета нити политичке воље да се озбиљно позабави проблемом заштите конкуренције. Тако су и прописи о заштити конкуренције остали у другом плану чекајући нека друга времена када ће том питању бити дат значај какав заслужује.

Данас је Република Србије у процесу европских интеграција, са циљем да у догледној будућности постане пуноправна чланица Европске уније. Овај процес ставља пред нашу земљу тежак задатак усклађивања домаћих прописа са прописима Европске уније, укључујући и област заштите конкуренције. У том смислу, септембра месеца 2005. године Народна скупштина Републике Србије усвојила је Закон о заштити конкуренције⁶ (чиме је стављен ван снаге ранији Антимонополски закон), који, упркос свим својим недостацима, у великој мери у домаће право уноси концепте заштите конкуренције из комунитарног права конкуренције. Након тога, у 2009. години Народна скупштина Републике Србије усвојила је нови Закон о заштити конкуренције⁷, којим је ставила ван снаге истоимени закон из 2005. године. Нови Закон о заштити конкуренције ступио је на снагу 22. јула 2009. године, а примењује се од 1. новембра 2009. године.

1.2 Предмет и циљ дисертације

³ Official Journal of the European Union C 115/49 од 9. маја 2008. године. Консолидован текст Уговора о функционисању Европске уније је доступан на: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:EN:PDF>.

⁴ Сл. лист СФРЈ бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, Сл. лист СРЈ бр. 31/93, Сл. лист СЦГ бр. 1/2003.

⁵ Сл. лист СРЈ 29/96 и Сл. гласник РС бр. 85/05.

⁶ Сл. гласник РС бр. 79/05.

⁷ Сл. гласник РС бр. 51/09.